

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за березень 2020 року

ЗМІСТ

Розділ 1. Судові рішення колегії суддів, палати, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, які містять висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах	3
Розділ 2. Застосування норм кримінального права	6
2.1. Звільнення від покарання та його відбування	6
2.2. Призначення покарання	7
2.3. Звільнення від покарання та його відбування	9
2.4. Застосування примусових заходів медичного характеру	11
2.5. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту	12
Розділ 3. Застосування норм кримінального процесуального права	15
3.1. Докази і доказування	15
Розділ 4. Кримінальні провадження, передані на розгляд палати, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду або Великої Палати Верховного Суду	19

Судові рішення колегії суддів, палати, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду, які містять висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах

Наявність засобів охорони транспортного засобу, у тому числі й технічних, що обмежують вільний доступ сторонніх осіб до майна, яке знаходиться в салоні або багажному відділенні автомобіля, може свідчити про наявність ознак сховища, а у випадку пред'явлення обвинувачення за викрадення майна з автомобіля, що має кваліфікуючу ознаку «проникнення у сховище», мають встановлюватися об'єктивні обставини, які дозволяють ідентифікувати відповідний автомобіль як сховище.

За вироком районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 186 КК.

Згідно з вироком суду ОСОБА_1 засуджено за вчинення злочинів проти власності, зокрема за те, що він, перебуваючи на автомобільній стоянці на території автовокзалу, шляхом зчитування сигналізації проник до автомобіля ВАЗ-210099, звідки таємно викрав майно, що належить ОСОБА_3.

У касаційній скарзі прокурор зазначав вимогу про скасування ухвали суду апеляційної інстанції щодо ОСОБА_1 і призначення нового розгляду в цьому суді. Послався на те, що автомобіль не є сховищем, та вказував на помилковість визнання апеляційним судом безпідставними твердження сторони обвинувачення про те, що судом першої інстанції неправильно кваліфіковано дії ОСОБА_1 за ч. 3 ст. 185 КК (за епізодом крадіжки майна ОСОБА_3) як таємне викрадення чужого майна, поєднане з проникненням у сховище (автомобіль). Вважає, що за вказаним епізодом дії ОСОБА_1 необхідно кваліфікувати як таємне викрадення чужого майна, вчинене повторно, тобто за ч. 2 ст. 185 КК.

Колегія суддів Верховного Суду касаційну скаргу прокурора залишила без задоволення, а оскаржуване рішення апеляційного суду – без змін.

Відповідно до усталених у доктрині кримінального права підходів сховище – це завжди певне місце або територія, які використовуються для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей та мають будь-які засоби охорони від доступу сторонніх осіб (наприклад, огорожа, наявність охоронця, сигналізація), що унеможливають (суттєво ускладнюють) вільне та безперешкодне потрапляння на них сторонніх осіб.

Тобто до сховища (незалежно від ознаки стаціонарності) мають бути віднесені місця чи ділянки, які використовуються для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей та мають властиві для цього конструктивні ознаки, які забезпечують охорону від доступу до них сторонніх осіб.

За визначенням, передбаченим ст. 1 Закону України від 5 квітня 2001 року № 2344-III «Про автомобільний транспорт», автомобільний транспортний засіб – колісний транспортний засіб (автобус, вантажний та легковий автомобіль, причіп, напівпричіп),

який використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій.

При цьому легковий автомобіль – автомобіль з кількістю місць для сидіння не більше дев'яти, з місцем водія включно, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення пасажирів та їх багажу із забезпеченням необхідного комфорту та безпеки (п. 1.10 Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року №1306).

Одночасно салони та багажні відділення автомобілів, зокрема і легкових, дозволяють використовувати їх з урахуванням особливостей конструкції як для перевезення пасажирів та їх багажу, так і для постійного чи тимчасового зберігання майна володільця транспортного засобу.

Таким чином, колегія суддів дійшла висновку, що наявність засобів охорони транспортного засобу, у тому числі й технічних, що обмежують вільний доступ сторонніх осіб до майна, що знаходиться в салоні або багажному відділенні автомобіля, свідчить про наявність ознак сховища, яке є володінням особи.

Під проникненням слід розуміти незаконне вторгнення у сховище будь-яким способом.

Велика Палата Верховного Суду в постанові від 18 квітня 2018 року (справа №569/1111/16-к, провадження №13-14к18) при вирішенні питання про наявність чи відсутність ознаки «проникнення» вказала, що, як правильно зазначається в постанові ВСУ від 15 листопада 2012 року в справі №5-15к12в, при здійсненні такої правової оцінки необхідно виділяти фізичний та юридичний критерії розуміння поняття «проникнення». Зокрема, для визначення фізичного критерію підлягає встановленню: 1) факт входження (потрапляння) до приміщення (житла, іншого приміщення чи сховища); 2) час, спосіб, місце та обставини входження (потрапляння) до приміщення (житла, іншого приміщення чи сховища) з урахуванням режиму доступу до нього та до майна, яким бажає заволодіти особа.

Для з'ясування юридичного критерію слід встановлювати: 1) незаконність входження (потрапляння) в приміщення (житло, інше приміщення чи сховище) або перебування в ньому, що обумовлюється відсутністю в особи права на перебування там, де знаходиться майно, яким вона бажає незаконно заволодіти; 2) мету, яку досягає особа, вчиняючи обрані дії, усвідомлення нею характеру вчиненого суспільно небезпечного діяння, зокрема й факту незаконного входження (потрапляння) до приміщення (житла, іншого приміщення чи сховища) чи перебування в ньому, передбачення наслідків вчиненого діяння.

З огляду на зазначене і з урахуванням конкретних обставин провадження незаконне потрапляння сторонніх осіб до салону та багажного відділення автомобіля шляхом подолання різним способом засобів охорони від вільного доступу, у тому числі й технічних, здійснене з метою викрадення майна, що там зберігається, складає ознаку незаконного проникнення до володіння особи – сховища.

Отже, апеляційний суд правильно не знайшов підстав для зміни кваліфікації дій ОСОБА_1 за цим епізодом з ч. 3 ст. 185 КК на ч. 2 ст. 185 КК, як про це просив прокурор в апеляційній скарзі.

За таких обставин ознаки неправильного застосування апеляційним судом закону України про кримінальну відповідальність, як про це стверджує прокурор, відсутні.

Висновок: салони та/або багажні відділення автомобілів, можуть бути віднесені за своїми ознаками до поняття «сховище», виходячи з їх конструктивних особливостей, наявності пристосувань чи засобів охорони, у тому числі технічних, які об'єктивно перешкоджають вільному доступу сторонніх осіб, а також інших ознак, які дозволяють ідентифікувати вказані місця як такі, що мають, окрім іншого, призначення для постійного або тимчасового зберігання майна (тобто є сховищем).

При цьому в кожному конкретному кримінальному провадженні, де пред'явлено обвинувачення за викрадення майна з автомобіля, яке включає кваліфікуючу ознаку «проникнення у сховище» (ч. 3 ст. 185 КК), належить встановити об'єктивні обставини, які дозволяють ідентифікувати відповідний автомобіль як «сховище». Ці обставини з огляду на положення статей 91 – 94 КПК підлягають обов'язковому доказуванню, а зібрані та надані суду докази – відповідній оцінці.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 березня 2020 року у справі № 653/3/18 (провадження № 51-5932км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88376207>

Застосування норм кримінального права

2.1. Звільнення від покарання та його відбування

Якщо звільнення особи від покарання відбувається за правилами ч. 5 ст. 74 КК, то її згода чи згода інших учасників судового розгляду на таке звільнення необов'язкова.

Початок обчислення строку звільнення від покарання на підставі ч. 5 ст. 74 КК, ураховуючи тлумачення формулювання «з дня вчинення злочину» (ч. 1 ст. 49 КК), починається з дня вчинення злочину і має враховуватися в цей строк як перший день відповідного строку давності

За вироком міськрайонного суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 119 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки та на підставі п. «в» ст. 1 Закону України «Про амністію в 2016 році» його звільнено від призначеного покарання.

Апеляційний суду вирок місцевого суду змінив, ОСОБА_1 на підставі ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК звільнив від покарання у зв'язку із закінченням строку давності.

У касаційній скарзі захисник просить скасувати ухвалу апеляційного суду і призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Серед іншого, захисник посилається на те, що апеляційний суд, звільняючи ОСОБА_1 на підставі ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК від покарання у зв'язку із закінченням строку давності, не врахував загальних правил обчислення строку, не з'ясував думки самого ОСОБА_1 та інших учасників судового розгляду й безпідставно застосував положення ст. 49 КК.

Колегія суддів Верховного Суду оскаржуване захисником рішення апеляційного суду залишила без змін.

Відповідно до вимог п. 1 ч. 1 ст. 49 КК особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею злочину і до дня набрання вироком законної сили минуло п'ять років, у разі вчинення злочину середньої тяжкості.

ОСОБА_1 засуджений за вчинення злочину (ч. 1 ст. 119 КК), який відповідно до положень ст. 12 КК відноситься до категорії злочинів середньої тяжкості. Злочин ним був скоєний 11 жовтня 2014 року, тобто з дня його вчинення на день постановлення рішення апеляційним судом минуло 5 років, строк давності притягнення до кримінальної відповідальності за злочин не зупинявся та не переривався.

Згідно з ч. 8 ст. 284 КПК звільнення особи від кримінальної відповідальності можливо тільки за її згодою. Однак у цьому випадку йдеться про звільнення особи від покарання на підставі положень ч. 5 ст. 74 КК з урахуванням положень ст. 49 КК. Тому суд апеляційної інстанції обґрунтовано дійшов висновку про необхідність його звільнення від покарання на підставі ч. 5 ст. 74 КК, оскільки для постановлення такого рішення надання згоди особою чи іншими учасниками судового розгляду кримінальним процесуальним законом не передбачено. Таким чином, немає підстав вважати, що суд апеляційної інстанції порушив вимоги закону України про кримінальну відповідальність, як про це наголошує в касаційній скарзі захисник.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 49 КК особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею злочину і до дня набрання вироком законної сили минули встановлені строки.

Ураховуючи особливості тлумачення такого положення зазначеної норми закону, як «з дня вчинення злочину», колегія суддів вбачає, що день учинення злочину має враховуватися в цей строк як перший день такого строку. З огляду на це останнім днем п'ятирічного строку давності в цьому випадку є 10 жовтня 2019 року. Тобто суд апеляційної інстанції на час постановлення оскаржуваної ухвали від 11 жовтня 2019 року обґрунтовано вважав, що строк давності вже сплив, тому доводи в касаційній скарзі в цій частині є безпідставними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 березня 2020 року у справі № 137/142/15-к (провадження № 51-5677км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88232340>

2.2. Призначення покарання

При призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК), необхідно враховувати наявність зв'язку між пом'якшуючими обставинами і метою та/або мотивами злочину, роллю, яку виконувала особа, визнана винуватою у вчиненні злочину, її поведінкою під час вчинення злочину та іншими факторами, які безпосередньо впливають на суспільну небезпеку злочину та/або небезпечність винуватця. Окрім того, необхідно встановити, що відповідні пом'якшуючі обставини істотно знизили тяжкість вчиненого злочину

За вироком районного суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 187 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки та на підставі ст. 75 КК звільнено від відбування покарання з випробуванням зі встановленням іспитового строку тривалістю 2 роки та з покладенням обов'язків, передбачених пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 76 КК.

Апеляційний суд скасував вирок місцевого суду в частині звільнення ОСОБА_1 від відбування покарання на підставі ст. 75 КК та призначив йому покарання за ч. 1 ст. 187 КК у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

Згідно з вироком ОСОБА_1 визнано винуватим у тому, що він здійснив напад на ОСОБА_2 із погрозою застосування насильства, що є небезпечним для життя і здоров'я потерпілої, а саме: погрожуючи предметом, зовні схожим на ніж, який приставив до тулуба потерпілої ззаду, відвів її у двір будинку, де завдав одного удару кулаком у праву частину обличчя, від чого ОСОБА_3 впала на землю. Потім ОСОБА_1 взяв потерпілу за голову та вдарив головою об землю, чим завдав потерпілій легких тілесних ушкоджень. Після цього заволодів сумкою потерпілої.

У касаційній скарзі засуджений просить скасувати вирок апеляційного суду і призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції. На думку засудженого, під час призначення йому покарання апеляційний суд належним чином не врахував ряду пом'якшуючих покарання обставин і при цьому суд не був обмежений доводами, викладеними в апеляційній скарзі і мав право застосувати до нього положення ст. 69 КК.

Верховний Суд залишив без задоволення касаційну скаргу засудженого а рішення апеляційного суду – без змін.

Суд зазначає, що пом'якшуючі обставини чи їх сукупність мають перебувати в причинному зв'язку з цілями та/або мотивами злочину, роллю, яку виконувала особа, визнана винуватою у вчиненні злочину, її поведінкою під час скоєння злочину та іншими факторами, які безпосередньо впливають на суспільну небезпеку злочину та/або небезпечність винуватця. Засуджений, посиляючись на можливість призначення йому покарання із застосуванням ст. 69 КК, зобов'язаний не лише перерахувати обставини, що можуть бути враховані як такі, що пом'якшують покарання, а й обґрунтувати виходячи із загальних засад призначення покарання, яким чином сукупність таких обставин істотно знизила тяжкість вчиненого злочину.

У цій справі засуджений як на підставу застосування до нього, зокрема, положень ст. 69 КК, посиляється на щире каяття, добровільне відшкодування шкоди, прохання потерпілої суворо його не карати, відсутність обставин, що обтяжують покарання, вчинення злочину вперше. Однак засуджений жодним чином не обґрунтував, яким є зв'язок цих обставин із вчиненим злочином і чому вони істотно знизили його тяжкість.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 березня 2020 року у справі № 591/2221/19 (провадження № 51-4503км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88570875>

Додаткове покарання у виді позбавлення права займатися певною діяльністю (керувати транспортним засобом) повинно призначатися особі з урахуванням даних, що характеризують особу обвинуваченого, а також обставин кримінального правопорушення. Обставини, які свідчать про те, що позбавлення особи спеціального права суттєво ускладнює пошуки нової роботи та вирішення побутових питань, мають бути підтверджені доказами, а отримана обвинуваченим освіта та спеціальність не пов'язані з необхідністю керувати транспортними засобами

За вироком міського суду ОСОБА_1 було засуджено за ч. 1 ст. 286 КК до покарання у виді обмеження волі на строк 2 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 1 рік. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування призначеного основного покарання з випробуванням із встановленням іспитового строку тривалістю 1 рік та з покладенням на неї обов'язків, передбачених ч. 1, ч. 2 ст. 76 КК.

Апеляційний суд скасував вирок місцевого суду в частині призначеного покарання та ухвалив новий вирок, яким призначив ОСОБА_1 покарання у виді штрафу в розмірі 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 1 рік. У решті вирок місцевого суду залишив без зміни.

Суд визнав ОСОБА_1 винуватою у порушенні правил безпеки дорожнього руху, що спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, за обставин, викладених у вирок.

У касаційній скарзі захисник просить змінити вирок апеляційного суду в частині призначеного додаткового покарання. Вказує, що апеляційний суд необґрунтовано

застосував до ОСОБА_1 додаткове покарання, оскільки всупереч вимогам статей 50, 65 КК не врахував повною мірою всіх пом'якшуючих обставин, даних про особу засудженої та того, що її робота нерозривно пов'язана з керуванням транспортним засобом. Крім того, зазначає, що позбавлення її спеціального права суттєво ускладнює пошуки нової роботи та вирішення побутових питань.

Суд апеляційної інстанції, ретельно перевіrivши доводи сторони захисту та прокурора, наведені в апеляційних скаргах, дійшов умотивованого висновку про призначення ОСОБА_1 покарання за вчинений нею злочин у виді штрафу в мінімальному розмірі з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 1 рік, оскільки саме таке покарання вважає необхідним і достатнім для виправлення ОСОБА_1 та попередження нових злочинів.

При вирішенні питання про призначення додаткового покарання, яке в даному випадку є факультативним, суд врахував як особу обвинуваченої, так і обставини кримінального правопорушення, яке сталося внаслідок грубого порушення ОСОБА_1 п.16.11 ПДР у звичайній дорожній обстановці, а тому рішення про доцільність призначення додаткового покарання, на думку Суду, є обґрунтованим.

Доводи захисника про те, що робота ОСОБА_1 нерозривно пов'язана з керуванням транспортним засобом, а також що позбавлення її спеціального права суттєво ускладнює пошуки нової роботи та вирішення побутових питань, були предметом розгляду суду апеляційної інстанції, який обґрунтовано вказав, що такі обставини жодними доказами не підтверджені, отримана обвинуваченою освіта та спеціальність не пов'язані з необхідністю керувати транспортними засобами, водночас суспільна небезпека від можливих наслідків порушення ПДР значно перевищує особисті інтереси обвинуваченої.

Ураховавши обставини справи в їх поєднанні з характером та обсягом установлених конкретних протиправних дій засудженої, узявши до уваги всі дані про особу винної та обставини, які мають правове значення, у тому числі й ті, на які посилається захисник у касаційній скарзі, апеляційний суд призначив ОСОБА_1 покарання у мінімальних межах санкції ч. 1 ст. 286 КК та обґрунтовано застосував додаткове покарання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 31 березня 2020 року у справі № 367/6235/18 (провадження № 51-6325ск19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88570885>

2.3. Звільнення від покарання та його відбування

У разі вчинення особою під час іспитового строку нового злочину суди мають розцінювати це як порушення умов застосування ст. 75 КК про звільнення від відбування покарання з випробуванням і призначати на підставі ст. 71 КК остаточне покарання у виді сукупності невідбутої частини покарання за попереднім вироком та покарання за новим вироком. У таких випадках повторне звільнення від відбування покарання з випробуванням є неприпустимим

За вироком районного суду 27 лютого 2018 року ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 185 КК із застосуванням ст. 69 КК до покарання у виді штрафу в розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

На підставі ст. 71, ч. 3 ст. 72 КК вирок міськрайонного суду від 20 вересня 2017 року, яким ОСОБА_1 засуджено за ч. 3 ст. 185 КК до покарання у виді позбавлення волі строком на 4 роки та звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 2 роки 6 місяців, ухвалено виконувати самостійно.

У касаційній скарзі прокурор просить скасувати ухвалу апеляційного суду через неправильне застосування статей 71, 75 КК, що призвело до невідповідності призначеного покарання тяжкості кримінального правопорушення та особі засудженого через м'якість, і призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Стверджує, що апеляційний суд порушив вимоги ст. 419 КПК, оскільки належно не перевірів доводи апеляційної скарги прокурора про те, що суд першої інстанції фактично не призначив засудженому ОСОБА_1 остаточне покарання за сукупністю вироків, як того вимагає ст. 71 КК. Вважає, що незаконно прийнято рішення про звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням за попереднім вироком, оскільки новий злочин вчинено в період іспитового строку.

Верховний Суд скасував ухвалу апеляційного суду і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Положеннями ч. 3 ст. 78 КК встановлено, що у разі вчинення засудженим протягом іспитового строку нового злочину суд призначає йому покарання за правилами, передбаченими в ст. 71, ст. 72 КК.

Відповідно до ч. 1 ст. 71 КК якщо засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив новий злочин, суд до покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком. Положення вказаної норми є імперативними, тобто обов'язковими для застосування.

Згідно з приписами ч. 4 ст. 71 КК, остаточне покарання за сукупністю вироків, крім випадків, коли воно визначається шляхом поглинення одного покарання іншим, призначеним у максимальному розмірі, має бути більшим від покарання, призначеного за новий злочин, а також від невідбутої частини покарання за попереднім вироком.

За правилами ч. 3 ст. 72 КК основне покарання у виді штрафу при призначенні його за сукупністю злочинів і сукупністю вироків складанню з іншими видами покарань не підлягає і виконується самостійно.

Однак у разі засудження особи за злочин, вчинений у період іспитового строку за попереднім вироком, визначеним у порядку статей 75, 79, 104 КК, та призначення покарання, яке згідно з ч. 3 ст. 72 КК за сукупністю вироків складанню з іншими видами покарань не підлягає, суд, незважаючи на це, має застосувати вимоги ст. 71 КК і визначити за сукупністю вироків таке остаточне покарання, яке має бути більшим як від покарання, призначеного за новий злочин, так і від невідбутої частини покарання за попереднім вироком. У такому випадку суд визначає остаточне покарання у виді сукупності невідбутої частини покарання за попереднім вироком та покарання за новим вироком, ухваливши рішення про їх самостійне виконання.

Незважаючи на те, що злочин, передбачений ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 185 КК, ОСОБА_1 вчинив у період іспитового строку за попереднім вироком, призначивши покарання за сукупністю вироків та ухваливши рішення про самостійне виконання покарань,

апеляційний суд знову застосував положення ст. 75 КК, звільнив засудженого від відбування призначеного за ч. 3 ст. 185 КК покарання у виді позбавлення волі строком на 4 роки з випробуванням зі встановленням іспитового строку тривалістю 2 роки 6 місяців, чим неправильно застосував кримінальний закон.

При цьому суд першої інстанції, а в подальшому і апеляційний суд не врахували, що з положень ст. 75 КК, а також зі змісту ч. 3 ст. 78 КК випливає, що у разі вчинення особою під час іспитового строку нового злочину суди мають розцінювати це як порушення умов застосування ст. 75 КК про звільнення від відбування покарання з випробуванням і призначати на підставі ст. 71 КК остаточне покарання у виді сукупності невідбутої частини покарання за попереднім вироком та покарання за новим вироком. У таких випадках повторне звільнення від відбування покарання з випробуванням є неприпустимим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 березня 2020 року у справі № 752/2269/18 (провадження № 51-6221км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88232424>

2.4. Застосування примусових заходів медичного характеру

При вирішенні питання стосовно компетенції установи, яка проводить судово-психіатричну експертизу і є державною в розумінні ст. 7 Закону України «Про судову експертизу», слід виходити не з організаційно-правової форми здійснення нею діяльності або форми її власності, а із сфери управління її діяльністю та організації державного контролю. Установа, яка проводила судово-психіатричну експертизу, може бути визнана компетентною в разі включення її до Переліку установ, в яких проводяться судово-психіатричні експертизи та установ, в яких проводяться стаціонарні судово-психіатричні експертизи особам, які тримаються під вартою, затверджених наказом МОЗ від 29 червня 2017 року № 722

Судом встановлено, що ОСОБА_1, який страждав хронічним психічним захворюванням у формі параноїдної шизофренії безперервного типу перебігу з дефектом в емоційно-вольовій сфері і не міг усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, маючи при собі пістолет, який згідно з висновком судово-балістичної експертизи є пневматичним газобалонним пістолетом промислового виробництва, вчинив напад на ОСОБА_2, здійснивши декілька пострілів в тіло та обличчя потерпілого, чим заподіяв йому згідно з висновком судово-медичної експертизи легкі тілесні ушкодження, при цьому вимагав віддати йому грошові кошти, після чого, нічим не заволодівши, з місця події втік.

Ухвалою районного суду, залишеною без змін рішенням апеляційного суду, до ОСОБА_1 застосовано заходи медичного характеру у виді госпіталізації до психіатричного закладу із посиленням наглядом.

У касаційній скарзі захисник просив скасувати судові рішення щодо ОСОБА_1 та закрити кримінальне провадження. Зокрема, посилався на те, що експертизу проведено не в належній експертній установі, що є істотним порушенням кримінального процесуального закону.

Колегія суддів Верховного Суду оскаржувані судові рішення залишила без змін.

Відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз.

Згідно з ч. 2 ст. 7 вищевказаного Закону науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України належать до державних спеціалізованих установ.

На час проведення судово-психіатричної експертизи у даному кримінальному провадженні діяв наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29 червня 2017 року № 722 «Про організацію служби судово-психіатричної експертизи» (втратив чинність згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 липня 2019 року № 1626).

Цим підзаконним нормативним актом був затверджений Перелік установ, в яких проводяться судово-психіатричні експертизи, до яких належить і Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівська обласна психіатрична лікарня».

Колегія суддів зазначає, що при вирішенні питання стосовно компетенції установи, яка проводить експертизу і є державною в розумінні ст. 7 Закону України «Про судову експертизу», слід виходити не з організаційно-правової форми здійснення нею діяльності або форми її власності, а з сфери управління її діяльністю та організації державного контролю.

З наведеного вище положення вбачається, що саме держава в особі її центрального органу виконавчої влади – Міністерства охорони здоров'я України здійснює владні повноваження стосовно закладів, які вправі проводити судово-медичні та судово-психіатричні експертизи.

З огляду на вказане, Суд вважає доводи сторони захисту стосовно того, що судово-психіатрична експертиза у даному кримінальному провадженні була проведена у неналежній експертній установі, безпідставними і погоджується із загальними висновками з цього приводу з місцевим судом та судом апеляційної інстанції.

Суд також бере до уваги, що у касаційній скарзі ніяким чином не ставиться під сумнів наявність у експертів спеціальних знань в галузі судової психіатрії та відповідної кваліфікації, з точки зору їх освіти, стажу роботи, кваліфікаційної категорії, кваліфікаційного класу, тощо, необхідної для дослідження питань про психічний стан здоров'я ОСОБА_1.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 березня 2020 року у справі № 462/3998/19 (провадження № 51-85км20) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88602292>

2.5. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Відповідальність водія за ст. 286 КК виключається, якщо у нього не було технічної можливості уникнути наслідків злочину, а аварійна ситуація була викликана не його діями (бездіяльністю)

За обставин, встановлених судом, ОСОБА_2, керуючи автомобілем ЗІЛ 130, у супереччю вимогам пунктів 10.1, 13.3 ПДР під час початку руху та подальшої зміни його напрямку

праворуч не переконався, що це буде безпечним і не створить перешкод іншим учасникам руху, не обрав безпечного бокового інтервалу з пішоходом, яка рухалась у зустрічному напрямку праворуч від автомобіля по краю проїзної частини дороги, внаслідок чого допустив наїзд на ОСОБА_3. У результаті ДТП потерпіла отримала тяжкі тілесні ушкодження, від яких померла.

За вироком міськрайонного суду, залишеним без змін апеляційним судом, ОСОБА_2 було засуджено за ч. 2 ст. 286 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 3 роки.

У касаційній скарзі захисник та потерпіла просять скасувати судові рішення і призначити новий розгляд у суді першої інстанції. За твердженням скаржників, у справі не міститься доказів на підтвердження наявності у водія технічної можливості запобігти наїзду на ОСОБА_3, котра впала, йдучи по слизькому узбіччю повз автомобіль, що рухався.

Верховний Суд частково задовольнив касаційні скарги та скасував ухвалу апеляційного суду з призначенням нового розгляду в суді апеляційної інстанції.

Мотивуючи своє рішення про доведеність винуватості ОСОБА_2 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, апеляційний суд послався на відображені у вирокі докази, зокрема на протокол проведення слідчого експерименту та висновки експертис (криміналістичної, автотехнічної, а також комплексної судово-медичної, транспортно-трасологічної й автотехнічної), фактично визнавши, що їх оцінка відповідає ст. 94 КПК і вони є достатніми для ухвалення обвинувального вироку.

При цьому за змістом оспорюваної ухвали, позиція суду щодо правомірності засудження ОСОБА_2 вирішальною мірою ґрунтується на вказаних експертних висновках, згідно з якими з технічної точки зору невиконання водієм вимог пунктів 10.1, 13.3 ПДР перебуває у причинному зв'язку з виникненням ДТП. Як констатовано у проведеному комплексному дослідженні, у момент, коли пішохід, рухаючись у зустрічному напрямку, потрапив у поле зору водія, той усвідомив, що дорожні умови не дозволяють проїхати з безпечним боковим інтервалом, а тому він мав зупинитися й дочекатися, доки пішохід пройде повз автомобіль.

Однак, беручи до уваги лише наведену технічну точку зору, без урахування юридичного аспекту, суд апеляційної інстанції не зважив на положення ч. 2 ст. 94, ч. 10 ст. 101 КПК (відповідно до яких жоден доказ не має наперед установленної сили, а висновок експерта не є обов'язковим для органу, що здійснює провадження), і не спростував тверджень скаржників про безпосередню причину ДТП – раптове падіння ОСОБА_3 під автомобіль не через контактування з транспортним засобом. Переглядаючи вирок у межах апеляційних скарг, суд не з'ясував суті змісту інкримінованих ОСОБА_2 конкретних порушень ПДР, а зазначаючи про необрання водієм безпечного бокового інтервалу, не зіставив і не проаналізував наявних у справі даних про механізм ДТП, про відсутність будь-яких слідів контакту на деталях автомобіля, крім як на правому задньому колесі, а також відомостей про горизонтальне майже перпендикулярне руху ЗІЛ 130 положення потерпілої у момент наїзду й про утворення виявленого у неї ушкодження ліктьового суглоба та на лівій кисті внаслідок падіння тіла на ліву руку. Не отримало оцінки суду й те, чи узгоджується з правилами статей 101, 102 КПК викладене у висновку

експертизи, вочевидь, не з технічної точки зору судження про усвідомлення водієм неможливості проїзду з безпечним боковим інтервалом.

Отже, під час апеляційного розгляду залишилося без ретельної перевірки питання, чи додержався місцевий суд вимог ст. 91 вказаного Кодексу щодо обставин, які належать до предмета доказування з огляду на особливості правозастосування ст. 286 КК. Замість цього апеляційний суд фактично обмежився згодою з наведеними експертними дослідженнями, яких не проаналізував у взаємозв'язку з іншими доказами, у тому числі з усіма показаннями засудженого.

Між тим, за нормативним визначенням об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, складається з: порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, суспільно небезпечних наслідків, причинного зв'язку між порушенням і наслідками. Відсутність хоча б одного з елементів об'єктивної сторони виключає можливість притягнення особи до кримінальної відповідальності.

При виявленні причинного зв'язку необхідно враховувати як дії (бездіяльність) особи, яка керує транспортним засобом, так і неналежне (у тому числі невинне) поведіння інших учасників руху (тобто й пішохода), що також може виключити відповідальність водія.

Крім того, при вирішенні питання про причинний зв'язок ураховується наявність у водія технічної можливості уникнути шкідливого наслідку. Якщо такої можливості не було і встановлено, що аварійну ситуацію викликано не ним, то відповідальність водія виключається. У випадку, коли вказану ситуацію було створено самим водієм-порушником, відсутність технічної можливості уникнути шкідливих наслідків юридичного значення не має.

Проте, незважаючи на доводи в апеляційних скаргах про відсутність у ОСОБА_2 технічної можливості уникнути наїзду, суд в ухвалі не спростував цього і не зазначив переконливих обґрунтувань щодо створення аварійної ситуації самим водієм.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 березня 2020 року у справі № 130/720/17 (провадження № 51-2134км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88449012>

Застосування норм кримінального процесуального права

3.1. Докази і доказування

Використання стороною обвинувачення копій відеофонограм (фонограм), що зафіксовані на оптичних дисках, на які фіксувалися НСРД, а не їх оригіналів, тягне за собою визнання всіх похідних від них доказів недопустимими

У касаційній скарзі прокурор просить скасувати ухвалу апеляційного суду і призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції. На обґрунтування, серед іншого, вказує про безпідставність визнання судом недопустимими доказами протоколів негласної слідчої (розшукової) дії – аудіо-, відеоконтролю особи від 05 вересня 2013 року без урахування відповіді СБУ про передачу оригінальних носіїв інформації до органу розслідування, відповідно до якої у випадку виникнення сумнівів щодо оригінальності (автентичності) наданих суду матеріалів, отриманих в результаті проведення НСРД, вони можуть бути направлені до ІСТЕ СБУ для проведення їх відповідного експертного дослідження та вирішення питання щодо наявності або відсутності ознак монтажу у відеофонограмах негласної слідчої (розшукової) дії.

Колегія суддів Верховного Суду ухвалу апеляційного суду скасувала і призначила новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Відповідно до ч. 3 ст. 99 КПК сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зобов'язані надати суду оригінал документа. Оригіналом документа є сам документ, а оригіналом електронного документа - його відображення, якому надається таке ж значення, як документу.

Згідно з частинами 2 та 4 ст. 252 КПК проведення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів; прокурор вживає заходів щодо збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні.

Відповідно до ч. 2 ст. 92 КПК обов'язок доказування належності і допустимості доказів покладається на сторону, що їх подає.

Враховуючи те, що під час судового розгляду, на підставі висновку експерта КНДІСЕ Міністерства юстиції України було встановлено, що відеофонограми (фонограми), на які посилається сторона обвинувачення, що зафіксовані на оптичних дисках, на які фіксувалися НСРД, є копіями, судом обґрунтовано визнано їх недопустимими доказами, а відповідно й інші похідні від них докази, в тому числі протоколи негласної слідчої (розшукової) дії – аудіо-, відеоконтролю особи від 05 вересня 2013 року, також є недопустимими, про що зазначено в судових рішеннях.

З урахуванням вимог ст. 22 та ч. 2 ст. 92 КПК колегія суддів вважає безпідставним посилання в касаційній скарзі прокурора на відповідь СБУ про передачу оригінальних носіїв інформації до органу розслідування, відповідно до якої у випадку виникнення

сумнівів щодо оригінальності (автентичності) наданих суду матеріалів, отриманих у результаті проведення НСРД, вони можуть бути направлені до ІСТЕ СБУ для проведення їх відповідного експертного дослідження та вирішення питання щодо наявності або відсутності ознак монтажу у відеофонограмах негласної слідчої (розшукової) дії.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 березня 2020 року у справі № 149/745/14 (провадження № 51-4269км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88265263>

Якщо зміст протоколу про результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій з аудіо- та відеоконтролю щодо підозрюваних, які тимчасово утримуються в ІТТ, вказує на їх допит, а не втручання у приватне життя, то такі докази визнаються судом недопустимими, та такими, що отримані з порушенням права мовчання та свободи від самовикриття

У касаційній скарзі прокурор ставить питання про скасування ухвали апеляційного суду і призначення нового розгляду в суді апеляційної інстанції. При цьому зазначає, що місцевий суд, приймаючи рішення про виправдання ОСОБА_2 за ч. 3 ст. 187 КК, безпідставно не врахував доказів, наданих стороною обвинувачення, що підтверджують винуватість останнього у вчиненні інкримінованих йому злочинів, зокрема, протоколу пред'явлення особи для впізнання від 16 липня 2015 року за участю свідка ОСОБА_6 та протоколу пред'явлення особи для впізнання від 16 липня 2015 року за участю потерпілих ОСОБА_4 та ОСОБА_5, а апеляційний суд, у свою чергу, вказаних порушень не усунув та не надав їм належної оцінки. Одночасно прокурор вказує, що місцевий суд, аргументуючи свої висновки тим, що органом досудового розслідування було здійснено саме допит, а не проведення негласних слідчих дій, необґрунтовано визнав недопустимими доказами протоколи про результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Верховний Суд касаційну скаргу прокурора залишив без задоволення, а рішення апеляційного суду – без змін.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, місцевим судом встановлено, що 16 липня 2015 року в рамках кримінального провадження було проведено пред'явлення особи для впізнання за участю свідка ОСОБА_6. Відповідно до протоколу вказаної слідчої дії свідок впізнав ОСОБА_2 як особу, яку він підвозив разом з ОСОБА_1.

Крім того, судом першої інстанції також встановлено, що того ж дня органом досудового розслідування було проведено пред'явлення особи для впізнання за участю потерпілих ОСОБА_4 та ОСОБА_5, які впізнали ОСОБА_2 як особу, яка разом з ОСОБА_1 вчинила на них розбійний напад.

Разом з тим, відповідно до вироку в ході судового розгляду в суді першої інстанції свідок ОСОБА_6 надав показання, згідно з якими він не впізнав ОСОБА_2 та заперечив той факт, що саме засудженого ОСОБА_2 він підвозив разом з ОСОБА_1.

Одночасно в судовому засіданні суду першої інстанції потерпілі ОСОБА_4 та ОСОБА_5 надали показання, якими заперечили факт впізнання ОСОБА_2, пояснивши, що розбійний

напад стосовно них останній не вчиняв, а з ОСОБА_1 була інша особа. При цьому потерпілі пояснили, що раніше вказували на ОСОБА_2 помилково.

Заслухавши показання свідка та потерпілих, місцевий суд відповідно до вимог ч. 4 ст. 95 КПК взяв їх до уваги та поклав в основу свого рішення, а протоколи пред'явлення особи для впізнання від 16 липня 2015 року за участю вказаних осіб суд ухвалив не приймати як доказ та не враховувати під час постановлення рішення.

Апеляційний суд, перевіряючи вирок та доводи апеляційної скарги прокурора щодо безпідставного неврахування вказаних протоколів як доказів, зазначив, що місцевий суд правильно взяв до уваги саме надані безпосередньо в судовому засіданні показання свідка ОСОБА_6 та потерпілих ОСОБА_4 і ОСОБА_5, які заперечили факт впізнання ОСОБА_2 та спростували дані, надані ними під час досудового розслідування. При цьому апеляційний суд дійшов висновку, що показання вказаних учасників кримінального провадження не містять суперечностей, є послідовними та спростовують версію сторони обвинувачення щодо участі ОСОБА_2 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 187 КК.

Ураховуючи вищевказане, колегія суддів дійшла висновку, що доводи касаційної скарги прокурора про безпідставне неврахування протоколів пред'явлення особи для впізнання від 16 липня 2015 року за участю потерпілих та свідка як доказів є необґрунтованими та задоволенню не підлягають.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, місцевим судом встановлено, що 06 серпня 2015 року в рамках кримінального провадження на підставі ухвал слідчого судді апеляційного суду було проведено негласні слідчі (розшукові) дії, аудіо- та відеоконтроль щодо – ОСОБА_1 та ОСОБА_2, які тимчасово утримувалися в ІТТ.

За результатами проведення вказаних слідчих дій було складено відповідні протоколи, які разом з аудіо- та відеозаписами оперативних слідчих дій сторона обвинувачення надала суду як доказ винуватості ОСОБА_1 та ОСОБА_2 у вчиненні інкримінованих їм злочинів.

Місцевий суд, дослідивши вказані докази, дійшов висновку, що надані прокурором протоколи про результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій та відеозаписи цих слідчих дій є недопустимими доказами, посилаючись на те, що у даному конкретному випадку з огляду на зміст вказаних протоколів фактично мав місце допит обвинувачених, а не втручання у приватне життя. При цьому, на переконання суду, під час вказаних слідчих дій працівник поліції допитав ОСОБА_1 та ОСОБА_2 без роз'яснення їм прав, без участі адвоката та складання відповідного протоколу.

Апеляційний суд, перевіряючи вирок місцевого суду та доводи апеляційної скарги прокурора, погодився з висновками суду першої інстанції щодо недопустимості як доказів протоколів про результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо ОСОБА_2 та ОСОБА_1. При цьому зазначив, що така позиція узгоджується з практикою ЄСПЛ щодо недопустимості використання доказів, отриманих з порушенням права мовчання та свободи від самовикриття.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 березня 2020 року у справі № 666/5448/15-к (провадження № 51-5934км19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88103418>

Посилання у вирокі суду на відеозапис з камер спостереження торгової зали без його перегляду не є істотним порушенням кримінального процесуального закону, яке тягне за собою обов'язкове скасування оспорюваних рішень і призначення нового розгляду в суді першої інстанції

У касаційній скарзі захисник просить скасувати рішення місцевого та апеляційного судів і призначити новий розгляд у суді першої інстанції. На думку сторони захисту, огляд місця події від 21 вересня 2017 року проведено з порушенням вимог КПК, при цьому всупереч ст. 208 КПК не було складено протоколу затримання неповнолітнього. За твердженням захисника, суд безпосередньо не дослідив відеозапису з камер спостереження торгової зали магазину та протоколу перегляду цього запису, а тому неправомірно послався на них у вирокі.

Колегія судді Верховного Суду залишила без змін оскаржувані захисником рішення судів нижчих інстанцій.

У силу ст. 84 КПК показання обвинуваченого, представника потерпілого, свідків, речові докази та документи є процесуальними джерелами доказів. У ситуації в цьому провадженні, як видно з його матеріалів, відеозапис із камер спостереження торгової зали, протокол його перегляду та протокол огляду місця події не мають вирішального значення, адже сам ОСОБА_1 у судовому засіданні у присутності своєї матері ОСОБА_2, за участю захисника та представника служби у справах дітей дав конкретні показання про обставини, за яких він узяв належний ТОВ товар і не здійснив оплати.

Тому саме собою посилання у вирокі на згаданий відеозапис без його перегляду ще не є тим істотним порушенням закону, яке тягне за собою обов'язкове скасування оспорюваних рішень і призначення нового розгляду в суді першої інстанції. Що стосується протоколу перегляду відеозапису з камер спостереження, то вказаний документ було долучено до справи у визначеному процесуальним законом порядку безпосередньо в судовому засіданні за участю сторін. Отже, цей протокол є джерелом доказів.

Разом із цим, з огляду на зміст свідчень обвинуваченого суд упродовж змагальної процедури з'ясував спрямованість умислу ОСОБА_1 і, зіставивши всі отримані фактичні дані, встановив, що той діяв із прямим умислом на крадіжку.

Наведена позиція суду є обґрунтованою, підтверджується характером дій ОСОБА_1, який свідомо сховав товар у рюкзак і, не маючи при собі достатніх коштів, не розрахувався за нього. На схильність засудженого саме до такої форми поведінки вказують й наявні у справі відомості про його особу, котрий, перебуваючи на спеціальному обліку в секторі ювенальної превенції у зв'язку з подією цього злочину, вчинив дрібну крадіжку та розпивав у громадському місці алкогольні напої.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 березня 2020 року у справі № 149/745/14 (провадження № 51-4269км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88265263>

Кримінальні провадження, передані на розгляд палати, об'єднаної палати Касаційного кримінального суду або Великої Палати Верховного Суду

На розгляд об'єднаної палати ККС ВС передано кримінальне провадження щодо застосування положень ч. 4 ст. 95 КПК під час оцінки допустимості як доказу фактичних даних, отриманих в ході слідчого експерименту за участю підозрюваного, обвинуваченого на стадії досудового розслідування

За вироком районного суду, залишеним без змін рішенням апеляційного суду, ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 115 КК.

ОСОБА_1 визнано винуватою в тому, що вона, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, за місцем проживання, в ході сварки на ґрунті неприязних відносин, умисно, з метою вбивства завдала ОСОБА_2 одного удару скляним графіном у лобну ділянку голови, після чого накинула на шию потерпілого мотузку та, здавлюючи, зав'язала її у вузол. Від заподіяної закритої черепно-мозкової травми з травматичним субарахноїдальним крововиливом і набряком головного мозку ОСОБА_2 помер на місці події.

У касаційній скарзі захисник просить скасувати судові рішення та призначити новий розгляд у суді першої інстанції. Вважає, що висновок місцевого суду про винуватість ОСОБА_1 у вчиненні злочину є необґрунтованим, оскільки його зроблено здебільшого на підставі її показань під час проведення слідчого експерименту в ході досудового розслідування, які вона заперечила в суді, а також на підставі показань свідка, який є заінтересованою особою, та даних протоколів слідчих (розшукових) дій, які, на думку захисника, є недопустимими. Під час розгляду провадження в суді апеляційної інстанції стороні захисту не було надано можливості довести наявність зазначених порушень, відповідні клопотання щодо повторного дослідження обставин, які мають істотне значення для правильного вирішення справи, апеляційний суд проігнорував, а показань засудженої щодо непричетності до вчинення злочину так і не спростував.

Колегія суддів дійшла висновку про необхідність передати кримінальне провадження щодо ОСОБА_1 на розгляд об'єднаної палати у зв'язку з існуванням різних правових позицій щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладених у судових рішеннях Першої та Другої судових палат ККС у складі ВС, з огляду на нижченаведене.

У разі, якщо у слідчому експерименті брав участь підозрюваний, обвинувачений, у правозастосовній практиці через призму положень ч. 4 ст. 95 КПК виникає питання щодо допустимості його показань, наданих під час проведення цієї слідчої дії у ході досудового розслідування, при їх зміні в суді, та як наслідок щодо допустимості в цілому фактичних даних, отриманих у результаті проведення слідчого експерименту.

У цій ситуації, на думку колегії суддів, слід виходити з того, що показання особи – це самостійне джерело доказів, порядок отримання яких встановлено ч. 1 ст. 95 КПК, і його

необхідно розмежовувати з іншим процесуальним джерелом доказів – протоколом процесуальної дії (слідчого експерименту).

Так, під час слідчого експерименту слідчий, прокурор не допитує особу, а лише перевіряє або уточнює певні відомості, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, тому зафіксовані в документі (протоколі) результати слідчого експерименту не є тотожними наданим слідчому, прокурору показанням, про які йдеться у частинах 1 та 4 ст. 95 КПК.

Таким чином, враховуючи процесуальне призначення і мету проведення слідчого експерименту, заперечення обвинуваченим у суді певних відомостей, які слідчий, прокурор перевіряв або уточнював за його участю під час цієї слідчої дії, не може автоматично свідчити про недопустимість як доказу результатів слідчого експерименту.

Такої ж позиції дотримувались колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду при ухваленні постанови від 30 травня 2019 року у справі № 303/4947/14-к, постанови від 12 вересня 2018 року у справі № 405/5481/16-к, а також колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду при ухваленні постанови від 23 січня 2020 року у справі № 233/2346/17.

Кардинально інші висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах містяться в постанові колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 29 жовтня 2019 року у справі № 515/2020/16-к, де зазначено, що правило ч. 4 ст. 95 КПК щодо заборони використання позасудових показань поширюється на показання, які надаються під час будь-якої слідчої дії, незалежно від класифікації цієї дії органом досудового розслідування. При цьому колегія суддів виходила з того, що в КПК термін «показання» означає не лише твердження, які даються під час допиту особи, що проводиться відповідно до ст. 224 КПК, а будь-які твердження особи, надані слідчому, прокурору під час будь-якої слідчої дії.

Також слід зауважити, що з огляду на існування різної правозастосовної практики колегія суддів Касаційного кримінального суду ухвалою від 4 лютого 2020 року передала кримінальне провадження (справа № 480/100/17) на розгляд Великої Палати Верховного Суду, пославшись при цьому на невизначеність підходу в тлумаченні й застосуванні ч. 4 ст. 95 КПК як на виключну правову проблему, а також на необхідність визначення того, чи стосується закріплене у цьому положенні правило лише показань, викладених у протоколі допиту, або будь-яких досудових показань, незалежно від того, за яких обставин такі показання було отримано.

Проте ухвалою від 3 березня 2020 року вищезгадане кримінальне провадження було повернуто Першій судовій палаті для подальшого розгляду з посиланням, зокрема, на можливість вирішення порушених колегією суддів питань шляхом застосування положень ч. 2 ст. 434-1 КПК.

Отже, з огляду на те, що у кримінальному провадженні щодо ОСОБА_1 постало питання про застосування зазначеної норми права, враховуючи існування різних правових позицій у подібних правовідносинах, викладених у рішеннях колегій суддів Першої та Другої судових палат Касаційного кримінального суду, а також у зв'язку з тим, що колегія суддів вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного в постанові

від 29 жовтня 2019 року у справі № 515/2020/16-к, з метою забезпечення єдності судової практики це кримінальне провадження слід передати на розгляд об'єднаної палати.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 12 березня 2020 року у справі № 740/3597/17 (провадження № 51-6070км19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88401703>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за березень 2020 року / упоряд. правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 22 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн
fb.com/supremecourt.ua
t.me/supremecourtua
[@supremecourt_ua](https://supremecourt.ua)